

УДК 378.147

DOI: 10.31499/2307-4906.3.2025.340426

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ НАУКОВО- МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ

Юліана Ірхіна, кандидат педагогічних наук, доцент, Державний заклад
«Південноукраїнський національний університет ім. К. Д. Ушинського».

ORCID: 0000-0002-9884-4732

E-mail: irhinajuliana@gmail.com

У статті розглянуто актуальні аспекти формування професійної компетентності магістрантів спеціальності 016 «Спеціальна освіта» в умовах оновлення методологічних підходів до підготовки фахівців. Обґрунтовано доцільність інтеграції теоретичної, дослідницької та практичної складових у цілісний освітній процес, що включає формування академічних навичок наукової комунікації іноземною мовою.

Окреслено зміст ключових компонентів професійної компетентності магістрантів, що є базовими для формування готовності майбутніх фахівців до ефективного виконання професійних функцій, академічної взаємодії, міжкультурного діалогу та рефлексивного розвитку.

Ключові слова: професійна компетентність; спеціальна освіта; наукова комунікація; іноземна мова; методологія досліджень; академічне письмо; підготовка фахівців; міждисциплінарна взаємодія.

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIAL EDUCATION SPECIALISTS THROUGH SCIENTIFIC FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION WITHIN THE CONTEXT OF MODERN SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES

Yuliana Irkhina, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, State Institution
“South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”.

ORCID: 0000-0002-9884-4732

E-mail: irhinajuliana@gmail.com

The article addresses pressing issues related to the development of professional competence among master's students majoring in 016 “Special Education” within the framework of contemporary methodological approaches to higher pedagogical training. It substantiates the necessity of integrating theoretical knowledge, research skills, and practical experience into a comprehensive educational process. Particular emphasis is placed on the ability to write scientific texts, prepare abstracts, develop thesis statements, and present research findings in both public and interdisciplinary settings, thus fostering confidence in academic discourse and the ability to defend one's viewpoint during professional

discussions.

It is determined that effective scientific communication requires proficiency in academic writing conventions, adherence to the ethical standards of research involving vulnerable populations, mastery of statistical analysis and interpretation of quantitative and qualitative data, and the ability to present, publish, and discuss findings in the international academic environment.

The article outlines the key components of professional competence, including general scientific, research and praxeological, communicative, and specialized professional competences, each encompassing a wide range of knowledge, skills, and personal qualities essential for professional growth. Furthermore, such competences ensure not only a high level of subject-specific training and methodological awareness but also the capacity for independent scientific inquiry, systematic professional self-development, intercultural dialogue, innovative thinking, critical reflection on pedagogical practices, and continuous personal and professional growth necessary for successful work in inclusive and special education settings in today's rapidly changing global educational landscape.

Keywords: professional competence; special education; scientific communication; foreign language; research methodology; academic writing; specialist training; interdisciplinary interaction.

У сучасному світі, який характеризується стрімкими змінами в освітній сфері, наукова комунікація іноземною мовою набуває все більшої ваги як невід'ємна складова професійної підготовки майбутніх фахівців зі спеціальної освіти. В умовах глобалізації науки та освіти, зростаючої ролі інклюзивного навчання і міжнародної співпраці, магістри повинні володіти не лише глибокими фаховими знаннями з корекційної педагогіки та дефектології, а й науково-дослідницькими вміннями, здатністю аналізувати й інтерпретувати інформацію іноземними мовами, а також гнучкістю у формуванні та представленні педагогічних рішень у міжнародному науковому середовищі [1, с. 18].

Формування наукової комунікації іноземною мовою включає комплекс умінь, серед яких робота з науковими джерелами, написання академічних текстів (статей, тез, аналітичних оглядів), участь у конференціях, а також міжкультурна комунікація з колегами з різних країн. Ці навички стають особливо важливими в контексті підготовки магістрів зі спеціальної освіти, де інклюзивні практики та дослідження вимагають високого рівня професіоналізму і здатності адаптуватися до міжнародних стандартів і вимог.

З огляду на виклики, які ставить сучасна освіта, методологічна підготовка магістрів має бути зорієнтована на формування не лише теоретичних знань та практичних умінь, а й навичок ефективної наукової комунікації іноземною мовою, що сприятиме професійному розвитку та інтеграції в міжнародний науковий простір.

Сучасний науковий дискурс у галузі спеціальної освіти активно включає тему розвитку професійної компетентності як багатовимірного інтегративного утворення, яке охоплює не лише знання й уміння, але й міжкультурні, комунікативні та мовні навички. Компетентність включає когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-мотиваційний і ціннісно-смысловий компоненти, які в сукупності забезпечують ефективність роботи фахівця в міжнародному інклюзивному просторі.

Вітчизняні науковці, такі як В. Бондар, С. Калашнікова, В. Майборода, Н. Ничкало, Ж. Таланова та інші, у своїх дослідженнях заклали основи розуміння структури професійної компетентності, що є необхідним для розробки програм підготовки магістрів з огляду на наукову комунікацію іноземною мовою. Водночас в працях В. Андрущенко, В. Кременя, Я. Кульбашної, Т. Олексина, О. Ярошенка

наголошується на інтеграції педагогічних, психологічних і соціальних знань із розвитком мовної компетенції, що відповідає вимогам міжнародної наукової взаємодії.

Особливий внесок у дослідження мовної та професійної комунікації в логопедичній підготовці зробили Г. Мицик, Н. Пахомова, О. Потапенко, Н. Савінова, Л. Стахова, Л. Черніченко, М. Шеремет, які розглядають стратегії комунікативної готовності майбутніх логопедів до роботи з дітьми з порушеннями мовлення, зокрема з акцентом на використання іноземних мов у науково-практичній діяльності.

Ці наукові здобутки створюють фундамент для подальшого розвитку методології, що поєднує фахову підготовку та формування наукової комунікації іноземною мовою у магістерських програмах спеціальності 016.

Відповідно до Європейської рамки кваліфікацій (EQR) та Загальноєвропейських рекомендацій щодо мовної освіти (CEFR), для магістерського рівня характерна здатність до продуктивної наукової комунікації, критичного аналізу наукових текстів, формулювання аргументованих позицій та презентації результатів досліджень іноземною мовою. Власний досвід педагогічної підготовки магістрів спеціальної освіти свідчить про недостатню інтеграцію лінгвістичних і дослідницьких компетентностей, що утруднює реалізацію міждисциплінарних і міжнародних проєктів. Таким чином, сучасна методологія підготовки магістрів 016 «Спеціальна освіта» потребує переосмислення з урахуванням потреб формування наукової комунікації іноземною мовою як ключового чинника професійної компетентності. Це передбачає системний підхід, що поєднує фахові знання з мовними навичками, цифровими технологіями, міжкультурними комунікативними практиками і високими етичними стандартами наукової діяльності.

Метою даного дослідження є обґрунтування необхідності цілісного поєднання теоретичної підготовки, дослідницьких умінь з наукової комунікації іноземною мовою та практичного досвіду такої комунікації майбутніх фахівців у процесі здобуття вищої освіти за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта». Особлива увага приділяється розвитку навичок наукової комунікації як складової професійної компетентності. У цьому контексті розглядається формування в магістрантів уміння працювати з науковими джерелами, структурувати результати власних досліджень у вигляді статей, тез, аналітичних матеріалів, а також ефективно презентувати отримані результати в академічному середовищі. Крім того, досліджується важливість формування навичок міждисциплінарної взаємодії, зокрема участі у командних наукових проєктах, професійному діалозі з представниками суміжних галузей та актуалізації здатності аргументовано відстоювати власну дослідницьку позицію.

У контексті сучасних викликів вищої освіти особливої актуальності набуває формування здатності студентів здійснювати самостійний науковий пошук, критично аналізувати наукові дані, адаптувати результати до потреб спеціальної педагогіки, а також використовувати цифрові інструменти для представлення результатів дослідження. Таким чином, дослідження спрямоване не лише на аналіз рівня сформованості окремих компонентів професійної підготовки, а й на характеристику ефективної моделі інтеграції науково-дослідної діяльності у щоденну практику магістрантів, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців зі спеціальної освіти.

З методологічної точки зору ключовим здається розуміння нерозривного зв'язку теоретичної підготовки, практичного досвіду і навичок наукової комунікації іноземною

мовою у формуванні професійної компетентності магістрантів. Такий підхід сприяє не лише засвоєнню теоретичних знань, а й зануренню студентів у професійне середовище, яке стимулює розвиток аналітичного мислення, навичок формулювання та презентації педагогічних рішень англійською чи іншою іноземною мовою. Реалізація саме такого підходу передбачає практико-орієнтовані завдання, кейс-аналізи, моделювання дій у відповідь на педагогічні виклики, а також написання наукових текстів і підготовку усних доповідей іноземною мовою, що формує у магістрантів цілісне уявлення про професійну діяльність у міжнародному контексті.

Особливу роль відіграє системна інтеграція дослідницького компоненту, який охоплює збір, аналіз та інтерпретацію даних щодо освітнього процесу дітей з ООП, а також розвиток *soft skills*: комунікативності, емоційної стійкості, гнучкості, командної роботи та адаптивності в умовах змін [2, с. 78]. Знання іноземної мови виступає одним із ключових факторів успішної реалізації цих умінь.

Щодо методичного інструментарію підготовки магістрантів, він передбачає чітку логіку педагогічного дослідження, від формулювання проблеми й гіпотези до вибору методів (спостереження, анкетування, психолого-педагогічна діагностика, контент-аналіз, експертні оцінки) і опису результатів із застосуванням міжнародної наукової термінології.

Оцінювання результатів підготовки здійснюється багаторівнево, поєднуючи критерії якості знань, рівень володіння іноземною мовою у науковому контексті, а також особистісно зорієнтований аналіз мотивації, рефлексії й динаміки професійного розвитку студента.

Ключовими індикаторами сформованості професійної компетентності є глибина дослідницької культури, аналітичні здібності, активність у наукових заходах міжнародного рівня, публікації, участь у командних проєктах, а також здатність до рефлексії власної діяльності. Науково-дослідницька діяльність у процесі професійної підготовки магістрантів спеціальності 016 виступає не лише інструментом оцінювання компетентностей, а й важливим чинником формування наукового стилю мислення, аналітичної культури і комунікативної компетентності іноземною мовою. Це сприяє розширенню професійного світогляду, креативності, інноваційності та адаптивності майбутніх фахівців [3].

Особливу увагу слід приділяти формуванню етичної культури дослідника у міжнародному контексті, а також дотриманню принципів академічної доброчесності, відповідальності за достовірність результатів, повазі до інтелектуальної власності та етичному ставленню до учасників досліджень, особливо вразливих категорій, таких як діти з порушеннями розвитку. Відповідальна наукова комунікація безумовно становить невід'ємну частину професійної культури сучасного фахівця.

У сфері логопедичної підготовки, згідно сучасному Стандарту, професійна компетентність майбутнього магістра включає знання з мовленнєвої терапії, психолого-педагогічної діагностики, корекційних методик, а також комунікативних стратегій, що реалізуються у тому числі й через володіння іноземною мовою [4, с. 62].

Концептуальна модель професійної готовності магістра-логопеда містить дослідницько-аналітичний, комунікативний, рефлексивний, праксеологічний та загальний інтегрований компоненти, які слугують орієнтирами для удосконалення освітніх програм із урахуванням міжнародного досвіду. Для кожного з них було

визначено типові рівні сформованості, характерні для різних етапів професійного становлення. Узагальнені характеристики подано в наступній таблиці:

Компетентність	Базовий рівень	Оптимальний рівень
Дослідницько-аналітична	Здатність до базового спілкування іноземною мовою у науковому контексті	Ефективна комунікація в команді, участь у міжнародних конференціях, адаптація мови для презентацій і дискусій
Комунікативна	Усвідомлення власних труднощів у науковій комунікації іноземною мовою	Здатність до самоаналізу і корекції комунікативної поведінки, вдосконалення академічного мовлення
Рефлексивна	Використання елементів академічної мови у дослідницькій діяльності	Планування і реалізація наукових комунікаційних проєктів, підготовка публікацій, презентацій іноземною мовою
Праксеологічна	Мотивація до розвитку наукової комунікації іноземною мовою	Сформована академічна і професійна ідентичність, інтеграція лінгвістичних, педагогічних і дослідницьких компетентностей
Загальна професійна (інтегрована)	Здатність до базового спілкування іноземною мовою у науковому контексті	Ефективна комунікація в команді, участь у міжнародних конференціях, адаптація мови для презентацій і дискусій

Наведена модель професійної компетентності майбутнього фахівця в межах спеціальності 016 «Спеціальна освіта» впевнено відображає міждисциплінарну сутність сучасної логопедії як інтегрованого науково-практичного напрямку, що поєднує знання з мовленнєвої терапії, психолінгвістики, педагогіки, нейронаук та комунікативної психології. Теоретичне моделювання дозволяє окреслити чіткі орієнтири для модернізації змісту освітніх програм, зокрема в аспекті поєднання клінічного мислення з педагогічним аналізом, формуванням рефлексивної позиції фахівця та розвитком комунікативної гнучкості, необхідної для ефективної взаємодії з дітьми, які мають різні форми мовленнєвих порушень.

Особливої ваги в цьому контексті набуває формування навичок наукової комунікації іноземною мовою, передусім англійською, як засобу академічного самовираження та міжнародного професійного обміну. Майбутній фахівець-логопед має бути спроможним не лише опрацьовувати спеціалізовану літературу англomовного простору, але й структурувати власні наукові напрацювання відповідно до вимог міжнародного академічного дискурсу: підготовка тез, статей, презентацій, участь у наукових конференціях та воркшопах, ведення професійного діалогу в міждисциплінарному англomовному середовищі. Такий підхід сприяє не лише розвитку когнітивних та професійно-мовленнєвих компетентностей, а й забезпечує вихід на новий

рівень інтеграції української логопедичної школи в глобальний освітньо-науковий простір.

Розглянувши питання формування навичок наукової комунікації іноземною мовою у магістрів спеціальної освіти, було з'ясовано, що вона є невід'ємною складовою їх професійної компетентності. Така комунікація відкриває можливості для інтеграції у світовий академічний простір, сприяє підвищенню якості освітньої та наукової діяльності, а також забезпечує ефективну міжкультурну взаємодію. Важливо продовжувати вивчення механізмів розвитку дослідницької активності, рефлексивних умінь і комунікативної компетентності іноземною мовою у майбутніх магістрів спеціальної освіти та приділяти особливу увагу дослідженню ефективності використання іншомовних цифрових освітніх ресурсів і платформ у підготовці магістрантів, адже це дозволить адаптувати освітній процес до сучасних вимог і викликів.

Крім того, здається доцільним вивчення етичних аспектів науково-дослідницької діяльності у спеціальній освіті, а саме формування відповідального ставлення до інтелектуальної власності, захисту прав і гідності учасників досліджень, що є особливо актуальним при роботі з вразливими категоріями дітей. Розвиток таких навичок сприятиме підвищенню якості професійної підготовки та формуванню високої академічної культури серед майбутніх фахівців.

Системне бачення структури професійної готовності логопеда в умовах сучасної магістерської підготовки включає не лише традиційні складники, такі як знання, уміння, навички, а й здатність до ефективної міжкультурної наукової взаємодії, дотримання етичних норм академічного письма та готовність до самореалізації у міжнародних професійних спільнотах. Це, своєю чергою, створює надійне методологічне підґрунтя як для подальших досліджень, так і для впровадження практичних інновацій у галузі логопедичної освіти. Виходячи з цього, подальші дослідження мають бути спрямовані на створення комплексних підходів до підготовки магістрантів, що базуються на синтезі теорії, практики і наукової діяльності іноземною мовою, із залученням сучасних технологічних інструментів та етичних стандартів. Це відкриває широкі можливості для інновацій у сфері спеціальної освіти та забезпечує стійкий розвиток педагогічної науки і практики у відповідь на виклики часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апукhtina В. Тенденції вітчизняного та зарубіжного розвитку освіти логопедів. *Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку* : матеріали V Всеукр. конф. (5 листоп. 2020 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя : Запоріз. нац. ун-т, 2020. С. 61–63.
2. Григор'єва І. О., Макаренко І. В., Махукова Т. В. Організація логопедичної практики в системі підготовки конкурентоздатних фахівців у галузі спеціальної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2020. № 5(336). С. 77–87.
3. Мицик Г. М. Формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності в сільській місцевості : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя : Запоріз. нац. ун-т, 2019. 288 с.
4. Чернов М. М., Конопляник Л. М., Пришупа Ю. Ю. Педагогічна вища освіта України 2022–2026 рр.: вектори розвитку. *Академічні візії*. 2023. Вип. 15. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/110>.

REFERENCES

1. Apukhtina, V. (2020). Tendentsii vitchyznianoho ta zarubizhnoho rozvytku osvity lohopediv [Trends of domestic and foreign development of speech therapist education]. *Pedahohika vyshchoi shkoly: dosvid i*

- tendentsii rozvytku: Materialy V Vseukrainskoi konferentsii* (pp. 61–63). Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet.
2. Hryhorieva, I. O., Makarenko, I. V., & Makhukova, T. V. (2020). Orhanizatsiia lohopedychnoi praktyky v systemi pidhotovky konkurentozdatnykh fakhivtsiv u haluzi spetsialnoi osvity [Organization of speech therapy practice in the system of training competitive specialists in the field of special education]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*, 5(336), 77–87.
 3. Mytsyk, H. M. (2019). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh vchyteliv-lohopediv do profesiinoi diialnosti v silskii mistseivosti* [Formation of readiness of future speech therapists for professional activity in rural areas] (Candidate of Pedagogical Sciences dissertation). Zaporizkyi natsionalnyi universytet.
 4. Chernov, M. M., Konopliak, L. M., & Pryshupa, Yu. Yu. (2023). Pedahohichna vyshcha osvita Ukrainy 2022–2026 rr.: vektory rozvytku [Higher pedagogical education of Ukraine 2022–2026: Development vectors]. *Akademichni vizii*, 15. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/110>